

NURETTİN TOPÇU VE JOHN DEWEY'İN EĞİTİM FELSEFELERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME*

Mehtap KARACA KOÇULU **

Nurten KİRİŞ YILMAZ ***

ÖZET

Farklı düşünce geleneklerinden gelen ve eğitim felsefesine farklı pencerelerden bakan Nurettin Topçu (1909-1975) ve John Dewey'in (1859-1952) düşüncelerini karşılaştırmalı olarak inceleyeceğimiz bu çalışmamızda, modern eğitimin karşılaştığı sorunlara yeni bir anlayış kazandırmayı amaçlamaktayız. Doğu düşünce geleneğinin ahlaki ve manevi yönünü temsil eden Topçu ile Batı Pragmatizmini farklı bir bakış açısıyla değerlendiren Dewey'in eğitim görüşleri, ilk bakışta birbirinden uzak görünse de, kapsamlı incelediğimizde dikkatimizi çeken tamamlayıcı tutumlar içermektedir. Bu makalede, Topçu'nun ahlaki temelli, Dewey'in ise deneyim ve demokratik değerler üzerine kurduğu eğitim felsefelerini incelerken, bu iki düşünürün yaklaşımlarının modern eğitime kazandırabileceği olanakları inceleyeceğiz. Araştırmamız, eğitimin felsefi temellerini iki farklı düşünce geleneği üzerinden okumayı mümkün kılarken, aynı zamanda modern eğitimin karşı karşıya olduğu temel sorunlara kendine özgü bir bakış açısı getirmeyi hedeflemektedir. Doğu'nun manevi zenginliği ile Batı'nın Pragmatik yaklaşımını bir araya getiren bu çalışma, eğitimin hem yerel değerleri koruyup geliştiren hem de evrensel ölçütlere uyum sağlayan bütüncül bir model olarak yeniden düşünülmesine katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Felsefe, Ahlak, Pragmatizm, Demokratik Eğitim, Değerler, Deneyim, Topçu, Dewey.

AN EVALUATION OF THE EDUCATIONAL PHILOSOPHIES OF NURETTİN TOPÇU AND JOHN DEWEY

ABSTRACT

In this study, where we will comparatively examine the thoughts of Nurettin Topçu and John Dewey, who come from different intellectual traditions and approach the philosophy of education from diverse perspectives, we aim to bring a new understanding to the challenges facing modern education. While Topçu, representing the moral and spiritual dimension of Eastern thought, and Dewey, offering a distinct interpretation of Western pragmatism, may initially seem to hold distant views, our comprehensive analysis reveals complementary attitudes within their educational philosophies. In this article, as we explore Topçu's morality centered and Dewey's experience and democracy based approaches, we will examine the opportunities these two thinkers' perspectives can offer to modern education. Our research seeks to examine the philosophical foundations of

* Bu makale, birinci yazarın Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde yürütmekte olduğu yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir.

** Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, y12230228001@ogr.sdu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7297-2218

*** Prof. Dr., SDÜ İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Felsefe Bölümü Sistematiik Felsefe ve Mantık Anabilim Dalı, nurtenkiris@sdu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9024-5284

education through two distinct intellectual traditions, while also offering a unique perspective on the fundamental challenges facing modern education. This study, which brings together the spiritual depth of the East with the pragmatic approach of the West, aims to contribute to the reimagining of education as a holistic model that both preserves and enhances local values while aligning with universal standards.

Keywords: Education, Philosophy, Morality, Pragmatism, Democratic Education, Values, Experience, Topçu, Dewey.

Giriş

Felsefe, insanın varoluşunu, bilgiyi, ahlakı ve gerçekliği anlama çabasını temsil ederken; eğitim, bu anlayışları gelecek nesillere aktarma sürecidir. Bu iki alan, birbirine derinlemesine bağlıdır çünkü eğitim, insanın düşünce yetisini, ahlaki değerlerini ve toplumsal bilincini şekillendiren bir araç olarak felsefi temeller üzerine kuruludur. Eğitim, sadece bilgi aktarmayı hedeflemez, aynı zamanda insanın dünyayı anlama biçimini, değer yargılarını ve eleştirel düşünme becerisini geliştirir. Bu süreçte felsefe, eğitimin yönünü ve amacını belirlemede yol gösterici bir rol üstlenir.

Felsefenin eğitim üzerindeki etkisi, eğitimin ne olması gerektiği, nasıl bir insan yetiştirmek istiyoruz ve bu insanın hangi değerlere sahip olması gerektiği gibi sorulara verilen yanıtlarla kendini gösterir. Farklı felsefi gelenekler bu sorulara farklı yanıtlar üretir. Örneğin; idealist felsefe, eğitimi insan aklının ve zihinsel süreçlerin geliştirilmesi olarak görür ve kültürel mirasın aktarılmasına ve değerlerin öğretilmesine önem verir. Diğer yandan pragmatist felsefe, insanın çevresiyle ilişkisini merkeze alarak eğitimi, insanın yaşantıları ve toplumsal ilişkileri üzerinden değerlendirmektedir.¹ Bu farklı felsefi yaklaşımlar, eğitim sistemlerinin yapı taşlarını oluşturur ve eğitimde hangi becerilerin ön plana çıkarılacağını belirlerler. Felsefe, aynı zamanda eleştirel düşünme ve toplumsal sorumluluk bilincinin gelişiminde de etkili bir rol oynar, insanın dünyayı daha ayrıntılı ve farklı açılardan anlayıp yorumlamasına yardımcı olur.

Bu doğrultuda, Nurettin Topçu ve John Dewey, eğitim felsefeleri bakımından farklılık gösteren ancak birbirini tamamlayan bakış açıları sunar. Nurettin Topçu, Türk düşünce tarihinde ahlak, irade ve milliyetçilik üzerine derin ve özgün fikirleriyle öne çıkmaktadır. O, ahlaki gelişimi, insanın kendini bulması ve sorumluluk bilinci kazanma süreci olarak görmektedir. Onun, “Maarif, yalnız mekteplerde okutmak ve okuyanlara bir takım bilgiler vermek değildir. O, bir milletin bütün halinde, düşünme ve yaratıcılık sahasında seferber edilmesidir. Başka bir deyişle maarif, bir cemiyetin düşünüş tarzının,

¹ Mehmet Şişman (2014), *Eğitim Bilimine Giriş*, Ankara: Pegem Yay., s.166- 169.

kültürünün ve ideallerinin cihazlanmasıdır.”² sözünden yola çıkarak, onun eğitim anlayışı, insanın sadece bilgiyle donatılmasının ötesinde, toplumsal ve kültürel bir bilinç kazandırılması gerektiği düşüncesinde olduğunu anlamaktayız. Bu düşüncede eğitim, insanın ahlaki tarafını güçlendirip topluma hizmet eden bireyler yetiştirmeyi amaçlamakta ve sadece bireysel bir ahlaki gelişimi değil, aynı zamanda toplumun ahlaki ve kültürel değerlerinin korunması ve gelecek nesillere aktarılmasını kapsamaktadır. Türk milliyetçiliği ve İslam düşüncesinden beslenen bu anlayış, eğitimi; ahlaki ve iradeyi inşa etme süreci olarak görmektedir. Bu süreçte insan da toplumun ideallerine katkıda bulunacak bir sorumluluk bilinci kazanmalıdır. John Dewey ise, Amerikan Pragmatizminin en önemli temsilcilerinden biridir ve eğitimi bireyin toplumsal hayatta aktif bir şekilde yer almasını sağlayan bir süreç olarak görür. Dewey’in eğitim anlayışının temelinde deneyim kavramı bulunur. O, “Bir gram deneyim bir ton teoriden daha iyidir çünkü herhangi bir teori ancak deneyim içinde hayati ve gerçek bir öneme sahip olur.”³ sözüyle eğitimin, öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştiren ve toplumsal sorunlara çözüm üretmelerini teşvik eden deneyimsel bir süreç olması gerektiğini düşünür.

Bu bilgilerden hareketle bu çalışmanın amacı, Nurettin Topçu ve John Dewey’in eğitim felsefelerini karşılaştırarak her iki düşünürün eğitim anlayışları arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları ortaya koymaktır. Topçu, eğitimi bireyin iradesini ve ahlaki tarafını güçlendiren bir süreç olarak görürken, Dewey ise eğitimi deneyim, yaratıcılık ve toplumsal sorumlulukların gelişmesi açısından değerlendirmektedir. Makalenin ana çerçevesi üç temel bölüm üzerinde şekillenmektedir. İlk bölümde, Topçu’nun Türk düşünce geleneğinden etkilenen eğitim felsefesi, onun ahlak ve irade kavramlarına yaklaşımı etrafında inceleyeceğiz. İkinci bölümde, Dewey’in pragmatist felsefe temelinde geliştirdiği eğitim yaklaşımını, özellikle deneyim ve demokratik eğitim kavramları bağlamında ele alacağız. Son olarak sonuç kısmında, bu iki düşünürün eğitim felsefelerini bir araya getirerek, insanın bireysel olgunlaşma süreci ve toplumsal sorumluluğu arasındaki bağlantıyı inceleyeceğiz. Ayrıca, bu felsefi yaklaşımların günümüz eğitim sistemlerinde nasıl uygulanabileceğine değinerek, eğitimin bireyin hem kişisel hem de toplumsal gelişimini nasıl destekleyebileceğini ortaya koyacağız.

1. Nurettin Topçu’nun Felsefesi ve Eğitim Anlayışı

² Nurettin Topçu (2022c), *Türkiye’nin Maarif Davası*, İstanbul: Dergah Yay., s.88.

³ John Dewey(2023a), *Democracy And Education*, Ankara: Kırmızı Ada Yay., s.172.

Nurettin Topçu'nun ahlak felsefesinin temelinde “hareket felsefesi” bulunmaktadır. O, Fransız düşünür Maurice Blondel'den etkilenecek hareket felsefesini benimsemiştir. “Hareket Felsefesi, Maurice Blondel'in (1861- 1949) 1893'te doktora tezi olarak savunduğu **L'action** adlı eserde esasları ortaya konulmuş ve daha sonra gelen eserleriyle de işlenmiş bir felsefedir.”⁴ Bahsedilen hareket, yalnızca fiziksel anlamda bir aktiviteyi ifade etmenin çok ötesindedir. Bireyin ahlaki ve toplumsal dünyada aktif bir rol üstlenmesine gönderme yapılmaktadır. Gündoğan'a göre, “Blondel'in Hareket Felsefesiyle yapmak istediği, insanın tabii olarak yöneldiği tabiatüstüne ruhun bir faaliyetiyle ulaşmak ve irade ile hareket sayesinde tabiatüstüne ulaşmanın nasıl gerçekleştirilebileceğini göstermektir.”⁵ Hareket, hem somut hem de soyut anlamda insan faaliyetini içinde barındırmaktadır. Ancak özünde manevi bir aktivitedir. Topçu da hareketi içsel ve ahlaki bir gerçeklik olarak görmektedir.

Topçu, “Varoluş, daima kendini geçmek suretiyle kendi kendini yapmaktır.”⁶ sözüyle hareketin, insanın kendini aşarak daha yüksek ahlaki değerlere ulaşması için gerekli bir araç olduğunu düşünmektedir. İnsanın bu içsel gelişimi, toplumda gösterdiği eylemlerle özdeşleşir ve bu eylemler bireyin ahlaki gelişimini somutlaştırmaktadır. Topçu'nun, “Hareket dünyasına girilmedikçe insan tanınmamıştır.”⁷ sözleriyle düşüncelerinde varoluşçu izlere rastlamaktayız. Ona göre, insanın varoluşunun anlamı ve kimliği sadece düşüncede değil, eylemler ve hareketler aracılığıyla ortaya çıkmaktadır. Onun dünya görüşü hareket odaklıdır. İnsan, kendisini ve çevresini dışarıdan bir gözlemci olarak değil, aktif bir katılımcı olarak anlayabilir. İnsanın içsel dünyası toplumsal yaşamda gösterdiği eylemler ile anlaşılabilir. Bu eylemler, insanın ahlaki ve toplumsal değerlerine karşı bakışını somutlaştırmaktadır. Böylece insanın ahlaki ve toplumsal varoluşu bütünleşmektedir.

Topçu'nun felsefesinde, insanın kendini ve bulunduğu dünyayı anlamlandırma sürecindeki içsel mücadeleleri ile bu mücadelenin toplumsal ve ahlaki yansımaları görülmektedir. Toplumun ferdi olan insan, sadece kendine karşı değil aynı zamanda içinde bulunduğu topluma karşı da ahlaki bir sorumluluğa sahiptir. Topçu'ya göre ahlaki sorumluluk ve hareket arasında derin bir bağlantı bulunmaktadır. O, “Mesuliyetimin şahidi hareketlerimdir ve ancak hareketlerimle mesuliyetim hakikat oluyor.”⁸ derken, ahlaki

⁴ Ali Osman Gündoğan (2015), *Erzurum'un Yüzleri Nurettin Topçu*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yay., s.33.

⁵ A.g.e., s.33.

⁶ Nurettin Topçu (2022d), *Varoluş Felsefesi Hareket Felsefesi*, İstanbul: Dergah Yay., s.47.

⁷ A.g.e., s.53.

⁸ A.g.e., s.51- 52.

sorumluluğun yalnızca bir düşünce kavramı değil, gerçekleştirilen hareketlerle somut bir gerçeklik kazandığını vurgulamaktadır. Ahlaki sorumluluk, insanın eylemlerinde kendini gösterir ve bu eylemler onun sorumluluklarının birer yansıması haline gelir. İnsanın ahlaki sorumluluğu, eylemlerinin hem kendisi hem de çevresi üzerinde oluşturacağı etkilere karşı bilinçli olmayı gerektirmektedir.

İnsanın ahlaki gelişimi, yalnızca iç dünyasıyla sınırlı kalmayan, toplumsal ilişkiler ve etkileşimler içinde şekillenen dinamik bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bakış açısını destekleyen Bayraktar'a göre, "Ahlak, onun düşüncesinde sadece sistemin bir parçası olmaktan ibaret değildir. Onun düşünce dizgesinde, insan; bir ahlak varlığı ve ahlak kişisi, toplum; bir ahlak toplumu, devlet; bir ahlak devleti nihayet insanlık da ahlak nokta-i nazarından okunması ve inşa edilmesi gereken bir tasarımdır."⁹ Bu ifadeyle Bayraktar, Topçu'nun düşüncesinde ahlakın yalnızca bireyi değil, aynı zamanda toplum ve devlet yapısını etkileyen bir esas olarak görüldüğünü belirtmektedir.

Topçu'ya göre insanın doğasında iyiliğe ve kötülüğe eğilim bulunmaktadır. İnsanın ahlaki gelişimi bu ikilik arasında denge kurma ve iyiliği seçme durumuyla ilgilidir. "İyi, varlığın kendisine doğru uzandığı gayeyi gerçekleştiren şeydir. İnsandan başka varlıklar da iyi, yararlı kavramıyla birleşir. İnsanı, evrensel düzene yükseltici olan şey veya hareket, iyidir."¹⁰ İyi ve yararlı olmak evrensel düzene katkıda bulunmaktır. İnsanın özgür iradesini kullanarak verdiği kararlar ve yaptığı tercihler hem kişisel yaşamını hem de içinde bulunduğu toplumu etkiler çünkü ahlak hem bireysel hem de toplumsaldır. Bireyin ahlaki gelişimi, toplumun ahlaki yapısına yön verir. Aynı zamanda toplumun ahlaki değerleri de bireyin ahlak anlayışını şekillendirir. Burada toplum ve birey arasında ahlaki olarak karşılıklı etkileşim bulunmaktadır. "Hareketlerimizin evren düzenini tamamlayıcı olanları ahlakî karakter taşımaktadır. Ancak toplum hayatı, aynı zamanda birçok kötü ihtirasların kaynaştığı yerdir. Hırslar, menfaatler ve kıskançlık duyguları birtakım engeller halinde fertlerin önüne çıkarak ahlaki hareketin doğmasına karşı koyarlar."¹¹ Gerçek ahlaki karakter, bireyin toplum içindeki kötücül duygu ve eylemlerine rağmen doğru olanı seçme yeteneğinde yatmaktadır. Ahlaki hareketin topluma katkıda bulunması ve gelişmesi bireysel bir mücadele ve öz farkındalık gerektirmektedir. Topçu'ya göre işte bu ahlaki karakteri geliştiren en önemli araç eğitimidir. Ona göre eğitim, bireyleri ahlaki değerler konusunda bilinçlendirerek ve karakter gelişimini destekleyerek, toplumsal yaşamın

⁹ Levent Bayraktar (2014), Bir Düşünür ve Ahlakçı: Nurettin Topçu, *Referans Kültür, Sanat ve Düşünce Dergisi*, Aralık 2014- Ocak 2015, Sayı: 14, s.s.17- 19.

¹⁰ Nurettin Topçu (2022a), *Ahlak*, İstanbul: Dergah Yay., s.54.

¹¹ A.g.e., s.55- 56.

getirdiği zorluklar karşısında sağlam durabilmeleri için gereklidir. Eğitim, ahlaki tercihler yapabilme yeteneğini destekler ve güçlendirir.

Eğitim Düşüncesi

Nurettin Topçu, *Türkiye'nin Maarif Davası* kitabının önsözüne şu cümlelerle başlamaktadır: “Milletimizin üç asırdan beri geçirmekte olduğu buhranların sebebi ve kaynağı, kültür ve maarif sahasında aranmalıdır.”¹² Ona göre, geçmişte Türk toplumunun karşılaştığı kriz ve zorlukların temelinde eğitim ve kültür alanlarındaki eksiklikler vardır. Tarihsel ve toplumsal sorunlar sadece siyasi ya da ekonomik faaliyetlerle açıklanamaz dolayısıyla bunların kökeninde eğitim ve kültürel yapılar önemli rol oynamaktadır. Topçu'ya göre toplumun karşılaştığı sorunların çözümü için kültürel değerlerin ve eğitim sisteminin yeniden gözden geçirilmesi ve iyileştirilmesi gerekmektedir.

Topçu'nun eğitim felsefesi, ahlaki değerler, milliyetçilik ve irade kavramları üzerine kuruludur. Ona göre eğitim, bilgi aktarımının ötesinde, insanın ahlaki ve manevi açıdan olgunlaşmasını sağlayan bütüncül bir süreçtir. Topçu'nun, “Maarif, yalnız mekteplerde okutmak ve okuyanlara bir takım bilgiler vermek değildir. O, bir milletin bütün halinde, düşünme ve yaratıcılık sahasında seferber edilmesidir. Başka bir deyimle maarif, bir cemiyetin düşünüş tarzının, kültürünün ve ideallerinin cihazlanmasıdır.”¹³ ifadesi, onun eğitim anlayışının sadece bilgi aktarımını değil, bir milletin düşünce yapısını ve kültürel değerlerini harekete geçiren bir araç olarak gördüğünü ortaya koymaktadır. Bu nedenle Topçu, eğitimi insanı ahlaki bir varlık olarak inşa eden ve iradesini güçlendiren bir süreç olarak tanımlar. Modern eğitimin materyalist ve bilgi odaklı yaklaşımlarından farklı olarak, eğitimin özünü insanın ruhunu güçlendirmek ve iradesini kuvvetlendirmek olarak kabul etmektedir.

Topçu'ya göre eğitim, insanı bir değerler sistemine göre yönlendirmelidir. Ahlak ve irade eğitimi, insanı özgürleştiren en önemli unsurlardır. İrade, Topçu'nun felsefesinde önemli bir yer tutmaktadır. Kendini gerçekleştirme süreci, insanın iradesini güçlendirmesi ve ahlaki bir varlığa dönüşmesiyle mümkün olmaktadır. Bu doğrultuda eğitim, insanın iradesini geliştirerek onu sorumluluk sahibi, kendi kararlarını alabilen ve topluma katkıda bulunabilecek bir birey haline getirmelidir. O, eğitimin sadece bilgi aktarımından ibaret olmadığını, insanın her yönüne hitap etmesi gerektiğini düşünmektedir. “Mektepte alınan ders, ya bir tasavvurdu, hayale mal edilir; ya bir hünerdir, ele mal edilir; ya bir iradedir,

¹² Nurettin Topçu (2022c), *Türkiye'nin Maarif Davası*, İstanbul: Dergah Yay., s.13.

¹³ A.g.e., s.88.

iktidarımıza ilâve edilir; ya da bir aşktır, kalbe doldurulur.”¹⁴ diyerek, eğitimin hayal gücüne, beceriye, iradeye ve kalbe hitap etmesi gerektiğini ifade eder. Topçu’nun eğitim anlayışında, irade sadece bireysel bir güçlenme süreci değil, aynı zamanda toplumun gelişmesi ve ahlaki temeller üzerine inşa edilmesi için de vazgeçilmezdir.

İrade kavramı, Topçu’nun felsefesinde insanın hem kişisel hem de toplumsal sorumluluklarını üstlenebilmesi açısından kritik bir öneme sahiptir. İnsanın iradesinin güçlenmesi için eğitimde disiplin ve ahlaki gelişim öncelikli olmalıdır. Bu nedenle, eğitim sadece bilgi vermekle yetinmemeli, aynı zamanda insana iradesini geliştirebileceği alanlar yaratmalıdır. Topçu’nun da belirttiği gibi, “Mektep, gence bilgiler yükleyici bir fikir antreposu değil, aklın yetilerini, ayrı ayrı işletmeyi öğretici bir maharet kazandırma ve olgunlaştırma atelyesidir.”¹⁵ Bu anlayışa göre, eğitim, öğrencinin düşünme becerilerini geliştirdiği, iradesini olgunlaştırdığı bir atölye olmalıdır. Öğrencilerin hayatın zorluklarıyla başa çıkma, kararlı olma ve hayır diyebilme becerilerini kazanmaları onun eğitim anlayışında büyük bir öneme sahiptir.

Bununla birlikte, Topçu’nun eğitim anlayışının bir diğer önemli konusu milliyetçilik kavramıdır. Gündoğan’a göre Topçu, “Batıcılık, Türkçülük ve İslamcılık karşısında, herhangi bir kutupçuluğa kaçmadan, entelektüel zemine dayanmakla birlikte Anadolu sosyal gerçekçiliğini de göz önünde bulundurmak suretiyle bir milliyetçilik ideali ve bu ideale uygun düşecek bir sosyalizm anlayışı ortaya koymuştur.”¹⁶ Gündoğan’ın bu ifadesi, Nurettin Topçu’nun fikir dünyasında özgün ve dengeli bir milliyetçilik anlayışını ortaya koyduğuna dikkat çekmektedir. Topçu, Batıcılık, Türkçülük ve İslamcılık gibi yaşadığı dönemin baskın ideolojileri arasında herhangi bir tarafa kesin bir şekilde yönelmemiş ve hepsine eleştirel bir mesafeye yaklaşmıştır. Bu düşünce yapısını entelektüel bir birikimle şekillendirerek, Anadolu’nun kültürel ve sosyal gerçekliklerini önemseyerek bir milliyetçilik ideali geliştirir. Bu milliyetçilik, ideolojik bir kutuplaşmaya düşmeden, kapsayıcı ve sosyal adalete dayalı bir yaklaşımdır. Gündoğan’ın ifadesinde yer alan “Anadolu sosyal gerçekçiliği” anlayışı, Topçu’nun düşüncelerinin içinde bulunduğu toplumun değerleri ve sosyal yapısıyla bütünleştiğini belirtmektedir. Topçu’nun milliyetçilik anlayışı, Batı’dan ve Doğu’dan aldığı fikirlerle harmanlanmış ama aynı zamanda Anadolu’nun kültürel ve sosyolojik gerçekliklerine de işaret eden bir görüş çerçevesidir. Bu çerçevede Topçu, milliyetçilik ile toplumsal adaletin iç içe geçtiği, toplumun sosyal ve ahlaki yapısına uygun bir sosyalizm anlayışı geliştirmeye

---

¹⁴ A.g.e., s.52- 53

¹⁵ Nurettin Topçu (2022b), *Ahlak Nizamı*, İstanbul: Dergah Yay., s.59.

¹⁶ Ali Osman Gündoğan (2018), *Arafta Bir Düşünür Nurettin Topçu*, Ankara: Altınordu Yay., s.54.

çalışmaktadır. Böylece, sadece ulusal kimliğe değil aynı zamanda toplumsal eşitlik ve dayanışmaya da dikkat çeken düşünce çerçevesi sunmaktadır.

Topçu, milliyetçiliği, dar anlamda bir ulus devlet ideolojisinden öte, manevi ve ahlaki değerlere dayanan bir millet anlayışıyla ilişkilendirmektedir. Ona göre millet, sadece siyasi bir topluluk değil, kültürel, tarihsel ve ahlaki bir birliktir. Eğitim, bu bağlamda, milli değerlerin ve kültürel mirasın korunması ve aktarılması için bir araçtır. Topçu'nun milliyetçilik anlayışında, eğitim, insanın kendi kültürüne ve toplumuna yabancılaşmasını önleyerek, değerlerini ve milli kimliğini içselleştirmesini sağlayacak bir süreçtir. Bu anlayışı destekleyen şekilde Topçu, "Mektep, manaya yükseliş, birliğe yöneliş, kaide ve disiplindir. Bütün bunların birleşmesinden ruhani ve ilahi bir koku ruhlara dağılır. Mektebi aşk besler, metodlu düşünce yaşatır."¹⁷ ifadesiyle de eğitimin insanın düşünsel gelişimini manevi açıdan da besleyen önemli bir işlevi olması gerektiğini belirtmektedir. Eğitim, disiplin ve metodlu düşünce ile insanın milli değerlerini içselleştirip toplumsal birlik ve ahlaki yönü içinde olgunlaşmasını hedeflemelidir.

2. John Dewey ve Eğitim Felsefesi

John Dewey, eğitim dünyasında en etkili düşünürlerden biri olarak kabul edilen Amerikalı düşünür ve eğitim reformcusudur. Dewey'in eğitim felsefesi, pragmatizm¹⁸ ve deneyim üzerine kuruludur. Bireylerin sadece bilgi edinme değil, aynı zamanda toplum içinde aktif, yaratıcı ve demokratik bireyler olma süreçlerini de kapsamaktadır. Dewey, eğitim alanında bir filozof olarak tanınmakla birlikte, aynı zamanda psikoloji ve pedagojiyi de akademik olarak incelemiştir. Çok yönlü bir düşünür olan Dewey, felsefenin geleneksel ilkelerine bağlı kalmak yerine, daha özgür ve yenilikçi bir düşünme yöntemi benimsemiştir. Dewey'in ilerlemeci eğitim felsefesine değinen Ünder'e göre, "Dewey, ilerlemeci eğitim geleneğinin ABD'de ve dünyada önemli ve etkili bir teorisyeni olarak kabul edilir. O kendine özgü felsefe, gerçekliklik, epistemoloji, iyi bireysel ve toplumsal yaşam anlayışı çerçevesinde kendine özgü bir eğitim kuramı geliştirir."¹⁹ Dewey'in bu özgün yaklaşımı,

¹⁷ Nurettin Topçu (2022c), s.63.

¹⁸ XIX. yüzyıl sonu ile XX. Yüzyıl başlarında özellikle Amerika ve İngiltere'de ortaya çıkan bir felsefe akımının temel öğretisini anlatmaktadır. Bu öğretiye göre yaşama yararlı olan, yaşamı daha ileriye götürme isteğine açık bir katkısı bulunan her şey iyidir. Bu akımın başlıca savunucuları arasında Charles Sanders Peirce, John Dewey ve William James adları öne çıkanlardır. Kaynak: *Felsefe Sözlüğü*, Hazırlayanlar: Abdülbaki Güçlü; Erkan Uzun; Serkan Uzun; Ümit Hüsrev Yolsal, Yıl:2003, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, s.1180

¹⁹ Hasan Ünder, İsmail Güven, Bahri Ata, Aysun Aydın(2020), *John Dewey:Demokrasi ve Eğitim Kitabının 100. Yılı*, Ed: Hasan Ünder, Cengiz Aslan, Ankara: Ankara Üniversitesi Yay., s.49.

eğitimde bireysel ve toplumsal gelişimi bir arada ele alarak, geleneksel eğitim anlayışlarını dönüştürmeyi hedeflemiştir.

Dewey'in eğitime dair görüşleri, geleneksel eğitim yaklaşımlarını eleştirirken, eğitimde deneyim, yaratıcılık ve toplumsal katılımın önemini vurgulamaktadır. Bu doğrultuda, onun eğitim felsefesi pragmatizm, deneyim, demokratik eğitim ve yaşantı yoluyla öğrenme gibi ana kavramlar etrafında şekillenmektedir.

Pragmatizm ve Deneyim

Pragmatizm, 19. yüzyılda Amerikan felsefesinde gelişmeye başlayan yeni bir düşünce akımıdır. Bu akım, dönemin katı ve teorik tartışmalarının ötesine geçerek, düşüncenin değerini pratik yaşamdaki karşılığında arayan yenilikçi bir yaklaşım sunmuştur. Bu akımın öncülerinden William James'in ifadesiyle pragmatizm, "Soyutlama ve yetersizlikten, sözel çözümlerden, kötü *a priori* nedenlerden, sabit ilkelere, kapalı sistemlerden, sözde mutlaklardan ve kökenlerden uzaklaşır. Somutluğa ve yeterliğe, olgulara, eyleme ve güce yönelir."²⁰ Nitekim, pragmatist düşüncenin temelinde, fikirlerin geçerliliğini soyut kavramlarla değil, yaşam deneyimindeki somut yansımalarıyla değerlendirme anlayışı bulunmaktadır.

William James ve Charles Sander Peirce gibi düşünürler, Pragmatizmin kuramsal temellerini atarken, felsefeyi gündelik yaşamın gerçekliğiyle buluşturmayı amaçladılar. Özellikle James'in "Hakikat, işe yarayan şeydir."²¹ görüşü, Pragmatizmin özünü yansıtan çarpıcı bir ifade olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu düşünce geleneği içinde yetişen John Dewey ise, Pragmatizmi eğitim alanında yeniden yorumlayarak ona yeni bir boyut kazandırmıştır.

Dewey'in Pragmatizme getirdiği özgün yaklaşım, felsefi düşüncüyü eğitim pratiğiyle birleştirerek, yaşayan ve dönüştüren bir pedagojik model ortaya koymasındır. O, Pragmatizmi salt felsefi bir kuram olmaktan çıkarıp, sınıf ortamında öğrencilerin deneyimleriyle şekillenen dinamik bir eğitim anlayışına dönüştürür. Bu dönüşüm, eğitim felsefesinde yeni bir bakış açısı sunarken, teorik bilginin pratik yaşamla bağı kurma konusunda da kendine özgü bir anlayış sağlamıştır. Eğitim felsefesine yeni bir bakış açısı kazandıran Dewey, düşünce sisteminin merkezine Pragmatizm ve deneyim kavramlarını

---

²⁰ William James(1948), *Pragmatism, A New Name For Some Old Ways Of Thinking: Together With Four Related Essays Selected From The Meaning Of Truth*, (Ed: Ralph Barton Perry), ABD: Longmans, Green&Co, s.51.

²¹ William James(1948), s.80.

yerleştirmiştir. Bu yaklaşım, geleneksel eğitim anlayışını kökten sarsacak niteliktedir. Zira Dewey'in belirttiği gibi, "Etimolojik olarak eğitim kelimesi sadece bir yönlendirme veya yetiştirme anlamına gelir. Sürecin sonucunu göz önünde bulundurduğumuzda, eğitimden şekillendirme, biçimlendirme, kalıplama faaliyeti olarak bahsederiz."²² Dewey, bu geleneksel tanımın ötesine geçerek, eğitimi yaşamın kendisiyle bütünleşen dinamik bir süreç olarak yeniden tanımlamıştır. Onun görüşlerinde eğitim, yaşamdan kopuk bir etkinlik değil, bizzat yaşamın kendisidir. Nel Noddings'in yerinde ifadesiyle, "Dewey için eğitim felsefesi yaşamın felsefesidir."²³ Bu yaklaşım, eğitimi yalnızca teorik bir süreç olmaktan çıkarıp, yaşayan ve dinamik bir organizmaya dönüştürmektedir. Bu organik bütünlük içinde, eğitim ve yaşam arasındaki ilişki daha da derinleşir. Dewey'in kendi sözleriyle, "Varlığını sürdürmek için çabalamak yaşamın doğasında vardır. Bu devamlılık ancak sürekli yenilenmelerle sağlanabileceğinden, yaşam kendini yenileyen bir süreçtir. Beslenme ve üreme fizyolojik yaşam için neyse, eğitim de sosyal yaşam için odur."²⁴ Bu yaşamsal bağlantı, Dewey'i eğitimin doğasına dair çarpıcı bir tespite götürmektedir; "Eğitim, gelecek yaşam için bir hazırlık değil, yaşamın kendisidir."²⁵ Bu yaşam merkezli bakış açısıyla, Dewey'in pragmatist yaklaşımında eğitim, öğrencilere yüzeysel bilgilerin aktarıldığı bir süreç olmaktan çıkar, yaşam deneyimlerini zenginleştiren bir öğrenme serüvenine dönüşür. Bu dönüşümün temelinde yatan anlayışı Bakır şöyle açıklamaktadır, "Dewey, eğitimde yaşantıyı ve buna bağlı deneyimleri bilginin tek kaynağı olarak düşünür ve ısrarla üzerinde durduğu deneysel bilgiyi bilimsel bilgi ile karakterize eder."²⁶ Bu süreçte öğrenciler, çevreleriyle sürekli etkileşim içinde bulunan aktif katılımcılar olur. Deneyimin eğitim sürecindeki bu merkezi rolü, onun sürekli gelişen doğasıyla, yakından ilişkilidir. Dewey'in belirttiği gibi, "Deneyimin devamlılığı prensibinin anlamı her deneyimin daha önceki deneyimlerden bir şeyler alması ve kendisinden sonra gelecek deneyimlerin niteliğini bir şekilde değiştirmesidir."²⁷ Bu süreklilik anlayışı, eğitimin dinamik ve evrimleşen yapısını gözler önüne sermektedir.

Eğitimin yaşamla bütünleşmiş doğası ve bu dinamik yapı içinde öğretmenin rolü de kaçınılmaz olarak değişime uğramaktadır. Geleneksel eğitim anlayışının katı ve hiyerarşik yapısında öğretmen, salt bilgi aktaran bir otorite figürü iken, Dewey'in pragmatist yaklaşımında bu rol tamamen dönüşüme uğramaktadır. Bu anlayışta öğretmen,

---

²² John Dewey(2023a), s.19.

²³ Nel Noddings(2017), *Eğitim Felsefesi*, (Çev: Raşit Çelik), Ankara: Nobel Yay., s.25.

²⁴ John Dewey(2023a), s.18.

²⁵ John Dewey(1897), *My Pedagogic Creed*, *The School Journal*, Sayı: 54, s.s. 77-80.

²⁶ Kemal Bakır(2021), *Demokratik Eğitim John Dewey'in Eğitim Felsefesi Üzerine*, Ankara: Pegem Yay., s.27.

²⁷ John Dewey(2023b), *Deneyim ve Eğitim*, (Çev: Sinan Akıllı), Ankara: ODTÜ Yay., s.42.

öğrencilerin yaşam deneyimlerini zenginleştiren, onların doğal öğrenme süreçlerine rehberlik eden ve gerçek dünya ile bağlantılar kuran bir kolaylaştırıcı rolü üstlenmektedir. Dewey'in eğitim ortamına ilişkin şu sözleri bu dönüşümün temelindeki felsefeyi açıkça ortaya koymaktadır.²⁸

Okulun, çocuğun evde, mahallede veya oyun alanında yaşadığı kadar gerçek ve canlı bir yaşamı temsil etmesi gerektiğine inanıyorum. Eğitimin, hayatın bir parçası olan ve kendi başına değer taşıyan yaşantılar yoluyla gerçekleşmediği durumlarda, her zaman gerçek yaşamın yetersiz bir ikamesi olduğunu ve bireyin gelişimini engelleyip onu köreltiğini düşünüyorum.

Öğretmenin bu yeni rolü, işte tam da bu canlı ve gerçek yaşam deneyimlerini sınıf ortamına taşımak, öğrenmeyi yapay bir süreç olmaktan çıkarıp yaşamın doğal bir parçası haline getirmektir. Dewey'in bu öncü yaklaşımı günümüzde de etkisini sürdürmektedir. Deneyim ve yaşam temelli eğitim anlayışı, modern eğitim yöntemlerinin şekillenmesinde hala önemli bir rol oynamaktadır. Deneyimsel öğrenme, probleme dayalı öğrenme ve proje tabanlı öğrenme gibi güncel yaklaşımlar, Dewey'in düşünce mirasından ilham alarak eğitimi daha etkili ve anlamlı hale getirmenin yollarını araştırmaktadır.

Demokrasi ve Eğitimin Rolü

Dewey'in eğitim felsefesinde demokrasi kavramı, basit bir siyasi sistem tanımlamasının çok ötesine geçmektedir. Nitekim kendi ifadesiyle, "Demokrasi bir yönetim biçiminden daha fazlasıdır; öncelikle, birlikte yaşama ve ortaklaşa paylaşılan deneyimlerin bir tarzıdır."²⁹ Bu tanımlama, demokrasinin gündelik yaşamın her alanına nüfuz eden bir yaşam biçimi olarak anlaşılmasını gösterir. Demokrasi ve eğitim arasındaki ilişki, yüzeysel bir bağlantıdan çok daha derindir. Dewey'in belirttiği gibi, "Demokrasinin eğitime bağlılığı bilinen bir gerçektir. Yüzeysel açıklama ise şudur: Halkın oyuna dayanan bir yönetim, yöneticilerini seçen ve onlara itaat eden insanların eğitilmiş olmadığı durumda başarılı olamaz."³⁰ Ancak bu ilişki, sadece eğitilmiş seçmenler yetiştirmekten ibaret değildir. Daha derin düzeyde, "Demokratik bir toplum dışsal otorite ilkesini reddettiğinden, onun yerine gönüllü eğilim ve ilgiye dayanan bir unsur bulmak zorundadır; bunlar ise ancak eğitim yoluyla oluşturulabilir."³¹ Bu bağlamda eğitim kurumları, özellikle de okullar, demokratik yaşamın laboratuvarları olarak işlev görmelidir. Demokratik değerlerin teoriden pratiğe aktarıldığı, toplumsal yaşamın küçük bir provasının yapıldığı bu

---

²⁸ John Dewey(1897), s.s. 77-80.

²⁹ John Dewey(2023a), s.105.

³⁰ John Dewey(2023a), s.105.

³¹ John Dewey(2023a), s.105.

ortamlarda öğrenciler, demokrasinin temel ilkelerini deneyimleyerek öğrenirler. Dewey'in bu konudaki düşünceleri oldukça açıktır.³²

Tüm üyelerinin ortak iyiliğe eşit koşullarda katılım sağlaması ve kurumlarının yaşamında esnek uyum sağlaması için düzenlemeler yapan bir toplum, bu yönüyle demokratiktir. Bu tür bir toplum, bireylere toplumsal ilişkilerde ve denetimde kişisel ilgi kazandıran, aynı zamanda düzensizlik yaratmadan toplumsal değişimi güvence altına alan düşünme alışkanlıklarını sağlayan bir eğitim türüne sahip olmalıdır.

Böylece okullar, sadece demokratik değerlerin öğretildiği değil, aynı zamanda bu değerlerin yaşatıldığı, değerlendirildiği ve geliştirildiği aktif ortamlara dönüşür. Demokratik eğitim anlayışı kuramsal olmaktan çıkıp, okul içi uygulamalarda da somut olarak kendini göstermelidir. Buradan hareketle, özellikle öğretmen- öğrenci ilişkisinin geleneksel hiyerarşik yapısının yeniden düşünülmesini gerektirir. Nel Noddings'in ifade ettiği üzere, "Dewey'e göre, aktiviteleri seçerken hedefleri yalnızca öğretmenler belirlememelidir. Kendi öğrenme süreçlerinin maksatlarının belirlenmesinde öğrenciler de işin içinde olmalıdır."³³ Bu yaklaşım, öğrencileri eğitim sürecinin pasif alıcıları olmaktan çıkarıp, kendi öğrenme serüvenlerinde etkin olmaları gerektiğini savunmaktadır. Dewey bu konuda, "Okullarımızda tek yönlü otoriteyi benimsetirken, özgürlüğün, bağımsızlığın, insiyatifin toplum hayatımızda yer almasını bekleyemeyiz."³⁴ Bu düşünce, okul ve toplum arasındaki bağlantıya dikkat çekerken, demokratik değerlerin önce eğitim ortamlarında yaşatılması gerektiğini ifade etmektedir. Ancak demokratik eğitimin gerçekleşmesi, yalnızca pedagojik yaklaşımların demokratikleştirilmesiyle sınırlı değildir. Aynı zamanda, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması ve toplumsal adaletsizliklerin giderilmesi de bu sürecin ayrılmaz bir parçasıdır. Dewey'e göre.³⁵

Okul imkânları, ekonomik eşitsizliklerin etkilerini yalnızca isimde değil, gerçekte ortadan kaldıracak ve ulusun her bireyine gelecekteki kariyerleri için eşit donanım sağlayacak genişlikte ve verimlilikte olmalıdır. Bu hedefin gerçekleştirilmesi, yalnızca okul imkânlarının yeterli şekilde sağlanmasını ve gençlerin bu imkânlardan yararlanabilmesini sağlamak için aile kaynaklarının desteklenmesini değil, aynı zamanda kültüre dair geleneksel ideallerin, geleneksel ders konularının ve geleneksel öğretim ile disiplin yöntemlerinin, tüm gençlerin kendi ekonomik yaşamlarının ve kariyerlerinin sorumluluğunu üstlenebilecek donanıma sahip olana dek eğitim etkisi altında kalmalarını sağlayacak şekilde değiştirilmesini gerektirir.

³² John Dewey(2023a), s.119.

³³ Nel Noddings(2017), s.28.

³⁴ John Dewey(2021), *Günümüzde Eğitim*, (Ed: Joseph Ratner), (Çev: Bahri Ata, Talip Öztürk), Ankara: Pegem Yay., s.46.

³⁵ John Dewey(2023a), s.118.

Bu kapsamlı değişim anlayışı, demokratik eğitimin yalnızca sınıf içi uygulamalarla sınırlı olmadığını, aynı zamanda kurumsal ve toplumsal düzeyde de köklü değişimler gerektirdiğini göstermektedir.

Demokratik eğitim bütüncül bir yaklaşımı gerektirmektedir. “Demokratik bir eğitim ortamı, salt siyasal açıdan değil insan hayatının bütün alanlarında bireylere özgür düşünme imkânı sağlar. Bu imkân dâhilinde her tür ders içi ve dışı etkinliklerin tasarlanması ve düzenlenmesi yine demokratik ilkelere uygun olarak yapılır.”³⁶ Bu bütüncül yaklaşımın önemi, toplumsal kurumların birbirleriyle olan ilişkisinde de kendini gösterir. Thayer’in belirttiği gibi, “Dewey, bize evin ve okulun birbirine bağlı olduğunu ve her ikisinin de daha geniş toplumumuza bağlı olduğunu vurgular. Onun tanımladığı şey, ev, okul ve toplum arasındaki işlemsel ilişkidir; bunların hepsi birbirini etkiler ve bu etkileşimler sonucunda değişirler.”³⁷ Bu karşılıklı etkileşim, demokratik toplumun sürdürülebilirliği için önemlidir. Dewey’in ifadesiyle, “Eğitim açısından, karşılıklı olarak ilgi alanlarının iç içe geçtiği ve ilerlemenin veya yeniden uyum sağlamanın önemli bir unsur olduğu bir toplumsal yaşam biçiminin gerçekleştirilmesi, demokratik bir topluluğu, diğer topluluklardan daha fazla, kasıtlı ve sistematik eğitime ilgi duyar hale getirir.”³⁸ Bu ilişki demokratik eğitimin, hem amacını hem de yöntemini belirlemektedir. Çünkü demokratik bir toplum, sürekli olarak kendini yenileyen, değişen koşullara uyum sağlayan ve farklı görüşleri bütünleştiren dinamik bir yapıdır. Bu dinamiklik ancak eğitim yoluyla sürdürülebilir. Böylece demokratik eğitim, bir yandan bireyleri demokratik yaşama hazırlarken, diğer yandan da demokratik toplumun devamlılığını sağlayan yaşamsal bir güç haline gelir. Bu doğrultuda Dewey’in demokratik eğitim düşüncesi, sadece bir eğitim modeli değil, aynı zamanda toplumsal değişimin ve ilerlemenin de bir yoludur.

Sonuç

Nurettin Topçu ve John Dewey, farklı coğrafyalardan ve düşünme geleneklerinden gelmelerine rağmen, eğitim ve toplum konuları üzerine benzer kaygılar geliştirmişlerdir. Topçu, 20.yüzyılın başlarında Türkiye’de, geleneksel değerlerle modernleşme arasında kalmış bir toplumun sorunlarına çözüm aramaya çalışırken, Dewey ise Amerika’da hızlı sanayileşme, göç ve eğitimdeki eşitsizliklere dair fikirler geliştirmek için çabalamıştır. Her iki düşünür de eğitimi, toplumsal dönüşümün anahtarı olarak görür ve onu basit bir bilgi aktarımı sürecinden çok daha öteye taşımaktadır.

---

³⁶ Kemal Bakır(2021), s.39.

³⁷ Barbara J. Thayer- Bacon(2010), Education’s Role In Democracy: The Power Of Pluralism, *Etica & Politica / Ethics & Politics*, Sayı: XII, s.s. 135- 156, s.148.

³⁸ John Dewey(2023a), s.105.

Topçu'nun hareket felsefesi ile Dewey'in deneyim kavramı arasındaki ilişki, bu iki düşünürün eylem merkezli yaklaşımlarının en belirgin göstergesidir diyebiliriz. Her ikisi de teorik bilginin ancak pratikte gösterilmesiyle gerçek değerini kazanacağını düşünmekte ve eğitimin yaşamla olan bağına dikkat çekmektedirler. Topçu'nun "hareket adamı" ideali ile Dewey'in "yaşantı yoluyla öğrenme" yaklaşımı, farklı kaynaklardan beslenmelerine rağmen bizleri benzer bir eğitim düşüncesine götürmektedir. Dewey, eğitimi demokratik toplumun temel aracı olarak görürken; Topçu, onu ahlaki ve manevi yenilenmenin temel unsuru olarak değerlendirmektedir. Bu farklı düşünceler aslında birbirini tamamlayan bir bakış açısı sunmaktadır. Demokratik değerlerle ahlaki değerlerin, toplumsal değişimle bireysel olgunlaşmanın birlikte var olabileceği ve olması gerektiği gerçeğini ortaya koyar.

Her iki düşünürün farklılaştığı noktalar da en az benzerlikleri kadar öğreticidir. Topçu'nun felsefesinde *İslam mistisizmi* ve *Anadolu irfanı* belirleyici iken, Dewey'in yaklaşımı *Amerikan Pragmatizmi* ve *seküler* bir düşünceyle şekillenmiştir. Ancak bu farklılık, bir zıtlık olarak değil, modern eğitimin ihtiyaç duyduğu bütüncül yaklaşıma katkı sağlayabilecek bir kaynak olarak görülebilir. Öğretmenin rolü hakkındaki görüşleri de bu doğrultuda değerlendirilebilir. Topçu, öğretmeni manevi bir rehber ve ahlaki bir otorite olarak konumlandırmaktadır. Dewey'e göre öğretmen, öğrenme sürecinin kolaylaştırıcısı ve demokratik bir rehberdir. Bu iki yaklaşım, ilk bakışta çelişkili görülebilmektedir ancak daha derin düşündüğümüzde, modern eğitimcinin hem değerleri aktaran hem de demokratik bir rehber olabileceği, hatta olması gerektiği sonucuna varabiliriz.

Günümüz eğitim sisteminin karşılaştığı sorunlar, bu iki düşünürün görüşlerinin birleşiminden çıkarılabilecek derslerle daha iyi anlaşılabilir ve çözülebilir. Değerler eğitimi ile bilime dayalı teknolojik eğitimin nasıl dengelenebileceği, bireysel olgunlaşma ile toplumsal sorumluluk arasındaki ilişkinin nasıl kurulacağı, öğretmen otoritesi ile öğrenci özerkliğinin nasıl uzlaştırılacağı gibi güncel sorular, her iki düşünürün yaklaşımları üzerinden bakıldığında yeni bir boyut kazanmaktadır.

Topçu'nun ahlaki vurgusu ile Dewey'in demokratik ve pragmatik yaklaşımı, modern eğitimin ihtiyaç duyduğu bütüncül yaklaşımı sağlayabilir. Bu oluşan sentez, Doğu'nun manevi derinliği ile Batı'nın pragmatik yaklaşımını birleştiren benzeri olmayan bir eğitim sistemi sunabilir. İki düşünürün yaklaşımlarındaki bütüncül arayışta, özellikle dikkat edilmesi gereken husus, her iki düşünürün de eğitimi durağan bir süreç olarak değil, sürekli gelişen ve dönüşüm içinde olan bir olgu olarak görmeleridir. Topçu'nun *isyan ahlaki* ile Dewey'in *yeniden yapılanma* kavramları, eğitimin bu dinamik yapısını farklı

açılardan açıklamaktadır. İki yaklaşım da eğitimin, toplumsal ve bireysel dönüşümünün temel bileşeni olduğu konusunda birleşmektedir.

Okul ve toplum ilişkisi konusunda da iki düşünürün görüşleri önemli ölçüde kesişmektedir. Dewey'in okulu küçük bir toplum olarak görmesi ile Topçu'nun okulu ahlaki gelişmenin yeri olarak değerlendirmesi, farklı noktalara değinse de okulun toplumsal işlevi konusunda tamamlayıcı bir anlayış ortaya çıkmaktadır. Dewey'in deneyim temelli öğrenme anlayışı ile Topçu'nun hareket temelli eğitim anlayışı, modern eğitim sistemleri için değerli bir zemin oluşturabilir. Her ikisi de düşüncelerinde öğrencinin öğrenme sürecinde pasif değil, aktif bir rolü olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu aktif olma durumu, Dewey için demokratik yaşama hazırlık iken Topçu için ahlaki gelişmenin bir aracıdır.

Günümüz eğitim sorunlarına bu iki düşünürün görüşleri doğrultusunda baktığımızda, çözüm önerilerinin tek boyutlu olmaktan çıkıp çok yönlü bir yapıya ulaştığını gözlemleyebiliriz. Örneğin, teknolojinin eğitimdeki rolü Dewey'in pragmatik yaklaşımı ile Topçu'nun ahlaki ve insani değerleri merkeze alan görüşünün uyumlu bir yaklaşım sunabileceğini söyleyebiliriz. Bu uyum, teknolojinin eğitimde etkin kullanımını sağlarken, ahlaki ve insani değerlerin göz ardı edilmemesini güvence altına alabilir. Eğitimde yenilenme tartışmalarına da bu iki düşünürün görüşleri farklı bir bakış açısı sunabilir. Topçu'nun eğitimi bir ahlak meselesi olarak görmesi ile Dewey'in onu toplumsal ilerlemenin bir temel dayanağı olarak değerlendirmesi, günümüz eğitim reformlarının sadece teknik ya da yapısal değil, aynı zamanda değer temelli olması gerektiğini düşündürür.

İki düşünürün eğitim felsefelerini bugünün ihtiyaçları doğrultusunda yeniden yorumlamak, çağdaş eğitimin karşılaştığı sorunlara çözümler üretebilir. Bu yeniden yorumlama çabası, ne Topçu'nun ahlaki ve manevi düşüncesinden ne de Dewey'in demokratik ve pragmatik yaklaşımından vazgeçmeyi gerektirir. Aksine, her iki bakış açısının güçlü yönlerini birleştiren, gelenekle modernliği, değerlerle uygulama ihtiyacı, bireyle toplumu uyumlu bir şekilde buluşturan kapsamlı bir eğitim anlayışının geliştirilmesini sağlar. Topçu ve Dewey felsefelerinin bütüncül yapısı, günümüz eğitiminde hem yerel kültürel değerleri koruyup geliştirebilir hem de evrensel seviyeye erişirebilir.

Kaynakça

- BAKIR, Kemal (2021), *Demokratik Eğitim John Dewey'in Eğitim Felsefesi Üzerine*, Ankara: Pegem Yayınları
- BAYRAKTAR, Levent (2014), Bir Düşünür ve Ahlakçı: Nurettin Topçu, *Referans Kültür, Sanat ve Düşünce Dergisi*, Aralık 2014- Ocak 2015, Sayı: 14, s.s. 17- 19.
- DEWEY, John (1897), My Pedagogic Creed, *The School Journal*, Sayı: 54, s.s. 77- 80.
- DEWEY, John (2021), *Günümüzde Eğitim*, (Ed: Joseph Ratner), (Çev: Bahri Ata, Talip Öztürk), Ankara: Pegem Yayınları.
- DEWEY, John (2023a), *Democracy And Education*, Ankara: Kırmızı Ada Yayınları.
- DEWEY, John (2023b), *Deneyim ve Eğitim*, (Çev: Sinan Akıllı), Ankara: ODTÜ Yayınları.
- GÜNDOĞAN, Ali Osman (2015), *Erzurum'un Yüzleri Nurettin Topçu*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- GÜNDOĞAN, Ali Osman (2018), *Arafta Bir Düşünür Nurettin Topçu*, Ankara: Altınordu Yayınları.
- JAMES William (1948), *Pragmatism, A New Name For Some Old Ways Of Thinking: Together With Four Related Essays Selected From The Meaning Of Truth*, (Ed: Ralph Barton Perry), ABD: Longmans, Green&Co.
- NODDINGS, Nel (2017), *Eğitim Felsefesi*, (Çev: Raşit Çelik), Ankara: Nobel Yayınları.
- ŞİŞMAN, Mehmet (2014), *Eğitim Bilimine Giriş*, Ankara: Pegem Yayınları.
- THAYER- BACON, Barbara J. (2010), Education's Role In Democracy: The Power Of Pluralism, *Etica & Politica / Ethics & Politics*, Sayı: XII, s.s. 135- 156.
- TOPÇU, Nurettin (2022a), *Ahlak*, İstanbul: Dergah Yayınları.
- TOPÇU, Nurettin (2022b), *Ahlak Nizamı*, İstanbul: Dergah Yayınları.
- TOPÇU, Nurettin (2022c), *Türkiye'nin Maarif Davası*, İstanbul: Dergah Yayınları.
- TOPÇU, Nurettin (2022d), *Varoluş Felsefesi Hareket Felsefesi*, İstanbul: Dergah Yayınları.
- ÜNDER, Hasan, GUVEN, İsmail, ATA, Bahri, AYDIN, Aysun (2020), *John Dewey:Demokrasi ve Eğitim Kitabınının 100. Yılı*, Ed: Hasan Ünder, Cengiz Aslan, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.